

ΔΑΝΤΗΣ

Η ΘΕΙΑ ΚΩΜΩΔΙΑ

ΚΟΛΑΣΗ
ΚΑΘΑΡΤΗΡΙ
ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ

Έμμετρη μετάφραση

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

Νίκος Καζαντζάκης

Άγγελος Σικελιανός

ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΑΙ
ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ
ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ

«il miglior fabbro del parlar materno»

Ο ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ΣΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ

Ο Νίκος Καζαντζάκης ήταν ένας άνθρωπος που έζησε με ένταση και πάθος. Αναμετρήθηκε με όλα τα μεγάλα προβλήματα και αντιμετώπιζε πάντα με βαθύ εσωτερικό διάλογο όλες τις αλλαγές του καιρού του: αλλαγές σε πολιτικό, κοινωνικό, εθνικό και τελικά ατομικό επίπεδο. Μέσα σε αυτή τη δίνη μελέτησε τα πολιτικά και φιλοσοφικά ζητήματα της εποχής του προσπαθώντας να δώσει μια ερμηνεία στη μεταβολή που έβλεπε να συντελείται μπροστά του. Και δεν περιορίστηκε στην Ελλάδα, αντίθετα αναζήτησε τις απαντήσεις παντού στον κόσμο, γεγονός που δεν καθόρισε απλώς μια κοσμοθεωρία, μια αντίληψη και μια διαδρομή, μα προσέδωσε στη γραφή του παγκόσμια διάσταση. Ήταν ένας τεράστιος συγγραφέας, που αμφιταλαντευόταν μεταξύ νόησης και ενστίκτου. Στα έργα του ξεχωρίζουν δίπολα, όπως ελευθερία-θάνατος, ύλη-πνεύμα, τα οποία έχουν πολυεπίπεδες προεκτάσεις.

Η πένα του Καζαντζάκη έχει τη συγκλονιστική ιδιότητα που χαρακτηρίζει όλους τους μεγάλους συγγραφείς, δημιουργεί έναν δικό της κόσμο, που δεν μένει στα στενά όρια της εκάστοτε ιστορίας αλλά απλώνεται πέρα από τα συμφραζόμενα, παραμένοντας έτσι πάντα επίκαιρος. Πρόκειται φυσικά για τη μαγεία της ανάγνωσης: όλοι εμείς οι αναγνώστες παίρνουμε αυτές τις μεγάλες αφηγήσεις και στην ουσία τις ξαναγράφουμε με σύγχρονους όρους, αφού μέσα από τα ζωτικά ερωτήματα για την ύπαρξη και τον κόσμο

ανακαλύπτουμε τον εαυτό μας. Αυτή λοιπόν είναι η διπλή αποστολή ενός εκδοτικού οίκου που έχει την τιμή να εκπροσωπεί έναν συγγραφέα τέτοιου μεγέθους: να προσφέρει στους νέους αναγνώστες την ευκαιρία να έρθουν αντιμέτωποι με διαχρονικές ανησυχίες μέσα από τον κόσμο του Καζαντζάκη, αλλά και να αναδείξει μια γραφή που αναμετρήθηκε με όλες τις μεγάλες αγωνίες και τα ερωτήματα της ύπαρξης. Άνθρωπος, Θεός, ζωή, θάνατος – είναι όλα εκεί. Η ανθρωπιά από την οποία διαπνέονται τα λογοτεχνικά του έργα και η ικανότητά του στην αφήγηση, η απαράμιλλή του γλώσσα, έχουν σαν αποτέλεσμα όλα του τα κείμενα να διαβάζονται πραγματικά απνευστί. Δημιουργούν εικόνες και συναισθήματα που αδυνατεί κανείς να ξεχάσει. Έτσι λοιπόν τα βιβλία του στέκονται επάξια δίπλα σε έργα παγκόσμιας διάστασης, που μένουν πάντα επίκαιρα. Το μόνο σίγουρο είναι ότι ο Καζαντζάκης παραμένει συγκλονιστικός μέχρι και σήμερα.

Ως εκδοτικός οίκος έχουμε πλέον το χρέος να φέρουμε τον σπουδαίο αυτόν συγγραφέα στον 21ο αιώνα. Πρόκειται για ένα δύσκολο έργο, καθώς ο κόσμος του Καζαντζάκη δεν αγαπά τις σταθερές – γι' αυτό άλλωστε επανεφευρίσκεται διαρκώς. Σε κάθε ανάγνωση μας προσφέρει κάτι καινούριο, σε κάθε ανάγνωση ανακαλύπτουμε ένα νέο περιεχόμενο. Με συναίσθηση της ευθύνης αυτής, επιθυμώντας να μη λείψει από κανέναν η δυνατότητα να γνωρίσει τα σπουδαία έργα του Καζαντζάκη, μέχρι να ολοκληρωθεί η διαδικασία της προετοιμασίας των νέων εκδόσεων, θα προχωρήσουμε σε επανέκδοση ορισμένων από τα έργα του, χρησιμοποιώντας ως βάση τις ήδη υπάρχουσες εκδόσεις.

Με τιμή αλλά και αίσθημα ευθύνης,
Εκδόσεις Διόπτρα

Η ΘΕΙΑ ΚΩΜΩΔΙΑ

E però sappia ciascuno, che nulla cosa per legame
musaico armonizzata si può della sua loquela in altra
trasmutare senza rompere tutta sua dolcezza e armonia.

(Dante, *Convito*, I, VII)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

DANTE

Εικόνα από γερμανική έκδοση της *Θείας Κωμωδίας*,
στο Βερολίνο το 1862.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο Δάντης Αλιγκιέρης γεννήθηκε στη Φλωρεντία το Μάη του 1265. Η οικογένειά του, χωρίς να `ναι από τις πιο παλιές και πλούσιες, ήταν όμως αρχοντικά, κι οι προγονοί του είχαν δουλέψει την πατρίδα κι είχαν δοξαστεί σε πολέμους.

Ο Δάντης από μικρός είχε κυριευτεί από τη δίψα της μάθησης· είχε ξεσκολίσει την επιστήμη του καιρού του, αγάπησε παράφορα τη φιλοσοφία και την ποίηση κι ήξερε καλά την προβηγκιανή και τη γαλλική γλώσσα. Νέος ακόμα καταπαίστηκε να γράφει στίχους, έχοντας ως ανώτατο δάσκαλο και πρότυπό του το Βιργίλιο.

Όταν ο Δάντης ήταν ακόμα εννιά χρονών, είδε την κόρη του πλούσιου άρχοντα Φόλκον Πορτινάρη, τη Βεατρίκη, ένα χρόνο μικρότερή του· την ξανάδε δεκοχτώ χρονών. Φλογερός μυστικός έρωτας τον συνεπήρε κι άρχισε να υμνεί σε στίχους την «Κυρά των λογισμών» του. Μα η Βεατρίκη πέθανε νεώτατη, στα 1290, κι ο Δάντης, απαρηγόρητος, πότε με πολιτική και πολεμική δράση, πότε με την τέχνη –πρόζα και στίχους– προσπαθούσε να ειρηνέψει την ψυχή του.

Στα 1296 παντρεύτηκε την Γκέμμα, από τη μεγάλη οικογένεια των Ντονάτι. Τη γυναίκα του ο ποιητής δεν την αναφέρει

ποτέ Ξέρουμε μονάχα πως όταν ο Δάντης γύριζε στην εξορία, η Γκέμμα έμενε με τα τέσσερα παιδιά της (Πέτρο, Ιάκωβο, Αντωνία και Βεατρίκη) στη Φλωρεντία και περνούσε μεγάλες φτώχειες. Πέθανε στα 1333.

Η Φλωρεντία ήταν τότε, όπως κι όλη η Ιταλία, μοιρασμένη σε δυο μεγάλα κόμματα: στους Γουέλφους και στους Γιβελίνους. Οι Γουέλφοι ήταν με το μέρος του πάπα· οι Γιβελίνοι, με τον αυτοκράτορα. Οι Γουέλφοι όμως της Φλωρεντίας δεν αγαπούσαν τόσο τον πάπα όσο μισούσαν τους Γιβελίνους, που ήθελαν να φέρουν ξένον αυτοκράτορα να βάλει τάξη στην αναρχούμενη Ιταλία. Μάχονταν με λύσσα για την ελευτερία. Γι' αυτό συχνά οι Φλωρεντινοί Γουέλφοι πολέμησαν τον ίδιο τον πάπα, όταν αυτός δοκίμαζε να βάλει χέρι στις κοινοτικές τους ελευτερίες.

Από το 1289 ο Δάντης είχε λάβει μέρος σε πολέμους ενάντια στους Γιβελίνους. Στο 1292 το κόμμα του νίκησε οριστικά στη Φλωρεντία, έδιωξε από τα δημόσια αξιώματα τους Γιβελίνους και πήρε αυτό την εξουσία. Μα ευτύς ως έλειψε ο κοινός εχθρός που τους ένωνε, οι Γουέλφοι άρχισαν να τρώγονται μεταξύ τους και χωρίστηκαν σε δυο μερίδες: Στους Μαύρους, που υποστήριζαν πως δεν πρέπει να δοθούνε πολλά προνόμια στο λαό και να εξουθενωθούν έτσι οι αρχόντοι και στους Άσπρους, τους άκρατους δημοκρατικούς. Ο Δάντης πήγε με τους Άσπρους.

Ξέσπασαν αγώνες σκληροί ανάμεσα στις δυο τούτες μερίδες, κι οι Μαύροι νίκησαν. Διώξαν αμέσως όλους τους Άσπρους αρχηγούς. Πήρε κι ο Δάντης το δρόμο της εξορίας και καταδικάστηκε να πλερώσει πέντε χιλιάδες φλωρίνια· αν δεν τα πλέρωνε σε τρεις μέρες, θα δημεύουνταν η περιουσία

του. Οι τρεις μέρες πέρασαν και βγήκε νέα καταδικαστική απόφαση: να καεί ο Δάντης ζωντανός όπου κι αν πιαστεί.

Άρχισε η φοβερή εξορία. Ο Δάντης περιπλανάται από τόπο σε τόπο, με την ελπίδα πως θα ῥθει μέρα να γυρίσει στην αγαπημένη του «μάντρα». Φιλιώνεται με τους Γιβελίνους, όλα τα θάρρη του πια τα ῥχει στον αυτοκράτορα· μονάχα αυτός μπορεί να βάλει χαλινάρι στην ξεκαπίστρωτη Ιταλία και να περιορίσει τον πάπα στη θρησκευτική του μονάχα αποστολή. Μα με τον καιρό χάνει τις ελπίδες του. Και πρώτα πρώτα, σιχάθηξε και μίσησε τους συνεξόριστους του Γουέλφους, τους «αχάριστους, άτιμους, ξεμυαλισμένους», κι αποφάσισε μονάχα με τον εαυτό του να κάμει κόμμα. Έπειτα, ο αναμενόμενος με τόση λαχτάρα αυτοκράτορας δεν ερχόταν. Και όταν τέλος ῥθε (1310), ο Ερρίκος Ζ΄ της Γερμανίας, σηκώθηκαν να τον πολεμήσουν όλοι οι Γουέλφοι, και πρώτη η Φλωρεντία. Αηδιασμένος, νικημένος ο αυτοκράτορας πέθανε ξαφνικά (1313), και πέθαναν μαζί του κι οι ελπίδες του Δάντη να ξαναδεί «τον αγαπημένο του Αϊ-Γιάννη» της Φλωρεντίας.

Φτωχός, ανέλπιδος πια, γύριζε την Ιταλία πουλώντας βοτάνια και γιατρικά για να ζήσει, ζητώντας καταφυγή σαν παράσιτος στις μικρές ηγεμονικές αυλές, τρώγοντας το αρμυρό ψωμί της εξορίας. Κουβαλούσε μαζί του τα χειρόγρατά του. Έγραφε στίχους, καθώς λέει ο Βοκκάκιος, «αψηφώντας την κάψα, το κρύο, την αγρύπνια, την πείνα», με *largo sudore*, όπως γράφει ο ίδιος ο Δάντης σ' ένα φίλο του.

Η *Θεία Κωμωδία* είναι η καλύτερη βιογραφική πηγή του Δάντη. Στο έπος αυτό μας εξομολογάται ο ίδιος πως γεννήθηκε σε καλό αστερισμό, πως αγαπούσε με πάθος τη μελέτη, πως σεβόταν τους δασκάλους του, και πάνω απ' όλους

το Βιργίλιο· μας αναφέρει τους φίλους της νιότης του και το μεγάλο του έρωτα στη Βεατρίκη –έπειτα τις περιπλάνησές του στ’ ανθρώπινα πάθη, πώς σώθηκε από την αμαρτία και πήρε την «ίσια στράτα» πώς έλαβε σφοδρό μέρος στην πολιτική της πατρίδας του και πόθησε την ένωση και την ευτυχία της Ιταλίας. Τέλος, πως διώχτηκε, πως υπόφερε στην εξορία, πως δοκίμασε «τι αρμυρό `ναι το ξένο ψωμί» και τι σκληρό «ν’ ανεβοκατεβαίνεις ξένες σκάλες». Στο έπος του αυτό ο εξορισμένος περήφανος ποιητής μπιστεύτηκε όλες του τις πίκρες, τις ελπίδες και τα πάθη. Αφού δεν μπορούσε πια, ως θα `θελε, να φανερώσει και να σώσει την ψυχή του με την πράξη, προσπαθούσε να τη φανερώσει και να τη σώσει με την ποίηση.

Η ποίηση πια ήταν όχι μονάχα η μόνη του λύτρωση, όπου ξεσπούσε κι αλάφρωνε από τα μίσση, τους θυμούς και τις αγάπες του, παρά και το μόνο κλειδί που, ως έλπιζε, θα του άνοιγε τις πόρτες της Φλωρεντίας. Μια μέρα, έτσι παρηγοριούνταν, θα νιώσουν οι συμπατριώτες του την αξία του και θα τον καλέσουν. Και στην εκκλησιά του Αϊ-Γιάννη θα βάλουν στα ψαρά του μαλλιά το στεφάνι της δάφνης.

Μα του κάκου περίμενε. Κάποτε μονάχα, για λόγους πολιτικούς, δόθηκε αμνηστία στους εξόριστους Γουέλφους, με τον εξευτελιστικό όμως όρο να παρουσιαστούν, καθώς οι κακούργοι που έπαιρναν χάρη, στον Αϊ-Γιάννη, κι εκεί, μπροστά σε όλους, να μολογήσουν πως έσφαλαν. Ο Δάντης αρνήθηκε να δεχτεί μιαν τέτοια ατίμωση: «Δεν είναι αυτός ο δρόμος να γυρίσω στην πατρίδα· αν μπορέσετε να βρείτε άλλον τρόπο πιο σύμφωνο με την τιμή και τη δόξα του Δάντη, θα `ρθω με βήματα όχι αργά. Αν τέτοια στράτα δεν ανοιχτεί να μπω στη Φλωρεντία, δε θα ξαναπατήσω πια στη Φλωρεντία». Και

πρόσθετε με ακόμα βαθύτερη πίκρα, προσπαθώντας τάχατε να βρει παρηγοριά: «Και τι με νοιάζει; Μήπως δεν μπορώ και παντού αλλού να βλέπω τον ήλιο και τ' άστρα;»

Τα τελευταία χρόνια του Δάντη πέρασαν με κάποια γαλήνη. Τον είχε δεχτεί (1318) στην αυλή του με μεγάλες τιμές ο άρχοντας της Ραβέννας Γουίδος Νοβέλλο της Πολέντας, ο ανεψιός της Φραντζέσκας (Κόλαση, Τραγ. Ε). Εκεί αφιερώθηκε σε επιστημονικές μελέτες. Συζητούσε με τους γιους του και με τους φίλους που έρχονταν να του κρατούν συντροφιά και να του αλαφρώνουν την εξορία: πήγαινε στις κοντινές πολιτείες, συχνά ως επίσημος αποσταλμένος του ηγεμόνα της Ραβέννας. Από ένα σοφό της Μπολόνιας, τον Τζιοβάνι Βιργίλιο, έλαβε μια μέρα δυο τραγούδια που συμβούλευαν το Δάντη ν' αφήσει τη χυδαία γλώσσα του λαού και να γράφει στην τρισεύγενη λατινική γλώσσα: συνάμα τον καλούσε να πάει στην Μπολόνια να πάρει το δάφνινο στεφάνι. Μα ο θλιμμένος, κουρασμένος πια ποιητής απάντησε πως ο μόνος του πόθος είναι να στεφανωθεί στον ωραίο του Αϊ-Γιάννη πουθενά αλλού δε θέλει τη δάφνη.

Στην ήσυχη, αρχοντικά πόλη της Ραβέννας έγραψε τα στερνά τραγούδια του Παράδεισου κι έδωκε πια την τελική μορφή στο μεγάλο του έργο.

Γυρίζοντας απ' τη Βενετία, όπου είχε πάει μ' επίσημη αποστολή του Γουίδου Νοβέλλου, ο πολυβάσανος εξόριστος αρρώστησε και πέθανε στις 14 του Σετέμπρη του 1321. Τον έθαψαν με τιμές στον Άγιο Πέτρο, κοντά στο φραγκεσκάνικο μοναστήρι. Εκεί, ακόμα σήμερα, μέσα σε μιαν κλειστή μοναστηριακή αυλή, γιομάτη δάφνες, είναι το μνήμα του μεγαλύτερου ποιητή της Ιταλίας.

Ο Δάντης έγραψε: Ιταλικά, τη *Νέα Ζωή*, το *Συμπόσιο*, τις *Ρίμες* και την *Κωμωδία*, που πρώτος ο Βοκκάκιος την ονόμασε για το ποιητικό της ύψος: «Θεία». Λατινικά, *Για την ευγλωττία της δημοτικής γλώσσας*, τη *Μοναρχία*, *Επιστολές* και δύο *Εκλογές*.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΚΩΜΩΔΙΑΣ

1. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Η ιδέα ενούς φανταστικού ταξιδιού στον Άδη και στον Παράδεισο δεν ήταν πρωτότυπη. Όχι μονάχα στην αρχαιότητα ο Όμηρος και ο Βιργίλιος κατέβασαν τους ήρωές τους, τον Οδυσσέα και τον Αινεία, στα βασίλεια των ίσκιων, παρά και στο Μεσαίωνα, στην εποχή του Δάντη, συχνοί ήταν οι οραματισμοί αυτοί που φανατικοί χριστιανοί-άγιοι, ασκητές, εκκλησιαστικοί πατέρες, ιεροκήρυκες- χρησιμοποιούσαν για να τρομάξουν οι πιστοί από τα μαρτύρια της Κόλασης και να λαχταρήσουν τον Παράδεισο. Ο Δάντης όμως πρώτος, δίνοντας υψηλή ποιητική μορφή και πανανθρώπινο νόημα στους άμορφους αυτούς οραματισμούς, τους αθανάτισε ψώνοντάς τους στον άφθαρτον αγέρα της τέχνης.

Η *Θεία Κωμωδία* είναι, όπως το θέλει ο δημιουργός της, πριν απ' όλα ένα αληθινό ταξίδι, που ο ποιητής έκαμε «με το κορμί του ολάκερο» στην Κόλαση, στο Καθατήρι και στον Παράδεισο. Μας δίνονται με μαθηματική ακρίβεια όλες οι λεπτομέρειες ενούς πραγματικού ταξιδιού: ώρες, τοποθεσίες, μετατόπιση, δρομολόγια. Τόσο που παρασύρεται κάποτε ο

αναγνώστης και ξεχνάει πως παρακολουθεί ένα φανταστικό δράμα.

Στην κορυφή της ανθρώπινης ηλικίας, 35 χρονών, ο Δάντης έχει παραπλανηθεί σ' ένα σκοτεινό ρουμάνι. Του κάκου μάχεται να βρει δρόμο να ξεφύγει. Τη στιγμή που νομίζει πως γλιτώνει πια, να και του παρουσιάζονται τρία φοβερά θεριά (λιόπαρδη, λιοντάρι, λύκαινα) και τον διώχνουν πάλι κατά πίσω. Τρομαγμένος ο ποιητής φεύγει, χωρίς ελπίδα, και τότε ξάφνου του παρουσιάζεται ένας ίσκιος, ο Βιργίλιος· αυτός τον παρηγοράει, του δίνει θάρρος και του υπόσχεται, αν τον ακολουθήσει, να του δείξει το σωστό δρόμο να σωθεί. Με στέλνει, λέει, η Βεατρίκη, για να σε σώσω. Ο Δάντης συνηφέρει από τον τρόπο του, αντρείβει και δέχεται ν' ακολουθήσει τον καλό του προστάτη: «Συ δάσκαλός μου, συ οδηγός, συ αφέντης!» Κινάει μαζί του για το επικίνδυνο, φοβερό ταξίδι μέσα από τον Άδη, για ν' ανεβεί έπειτα στο Καθαρήρι και κείθε ν' αξιωθεί να μπει ζωντανός στον Παράδεισο.

Κατά το πτολεμαϊκό σύστημα που ακολουθά ο Δάντης, η Γης στέκεται ακίνητη στο κέντρο του Σύμπαντος. Το φεγγάρι, ο ήλιος, οι πλανήτες, τ' άστρα όλα γυρίζουν κύκλο στη Γης σε διάφορους «ουρανούς»· κάθε ουρανός έχει δικιά του κίνηση, και την παίρνει από τον «Έμπυρο Ουρανό»· αυτός μονάχα μένει ακίνητος, ψηλότερα απ' όλους.

Στο Βορρά τοποθετεί ο Δάντης την Ιερουσαλήμ, στο Νότο, ακριβώς στους αντίποδες της Ιερουσαλήμ, το Καθαρήρι, στην Ανατολή τις πηγές του Γάγγη, στις Ιντίες, και στη Δύση τις Κολόνες του Ηρακλή, στο στενό του Γιβραλτάρ.

Από το σκοτεινό ρουμάνι που πλανήθηκε ο Δάντης θα κατεβεί στον Άδη, ίσαμε το βυθό, στο κέντρο της Γης. Από κει

θα ξεπροβάλει στο νότιο ημισφαίριο, που είναι όλο θάλασσα, μ' ένα νησί μονάχα, και στη μέση του νησιού υψώνεται το πανύψηλο βουνό του Καθαρτήριου, και στην κορφή του, στην Εδέμ, στον Επίγειο Παράδεισο, θα βρει τη Βεατρίκη. Εκεί θα τον αφήσει ο Βιργίλιος, Και πια με οδηγό τη Βεατρίκη θ' ανεβεί ο Δάντης από ουρανό σε ουρανό και τους εννιά ουραμούς και θα φτάσει στον Έμπυρο Ουρανό, ίσαμε το Θρόνο του Θεού.

Α΄ ΚΟΛΑΣΗ

Το ταξίδι αρχίζει, κατά την πιθανότερη εκδοχή, τη Μεγάλη Παρασκευή του 1300, στις 8 του Απρίλη. Βυθίζονται οι δυο ποιητές μέσα στη Γης και φτάνουν στον Άδη. Ο Άδης έχει σχήμα αναποδογυρισμένου κώνου· το πλατύ στόμα του βρίσκεται στο βόρειο ημισφαίριο, κάτω από την Ιερουσαλήμ. Όσο κατηφορούν, οι κύκλοι στενεύουν, ωστόσο να καταλήξουν όλοι στην κορυφή του κώνου, στο κέντρο της Γης, όπου βρίσκεται ο Εωσφόρος.

Οι κύκλοι του Άδη είναι εννιά. Σε κάθε κύκλο κολάζονται και ορισμένες αμαρτίες· οι πιο βαριές, όλο και πιο βαθύτερα.

Ο Δάντης, ακολουθώντας τη θεωρία του δασκάλου του στη φιλοσοφία, του Αριστοτέλη, δυο θεωρεί τις πηγές του κακού: την ακράτεια και την κακία. Αμαρταίνουν από ακράτεια όσοι εκτελούν πράξεις που δεν είναι κακές από δικού τους παρά γίνονται κακές, γιατί ο άνθρωπος παραδίνεται σε αυτές με υπερβολή, περνώντας το επιτρεπόμενο μέτρο. Τέτοιες αμαρτίες είναι: η φιληδονία, η λαιμαργία, η φιλαργυρία, η σπατάλη, ο θυμός. Αμαρταίνουν από κακία όσοι εχτελούν πράξεις που είναι από δικού τους κακές: βία, δόλος. Ο δόλος πάλι είναι δυο λογίων: δόλος απλός και προδοσία.

Μόλις βυθιστούνε στη Γης οι δυο ποιητές βρίσκονται στην Αντικόλαση, όπου αιώνια στροβιλίζονται όσοι στη ζωή τους δεν έκαμαν τίποτα: μήτε καλό μήτε κακό, όσοι «δίχως ατιμιά και δόξα έζησαν».

Στον α΄ κύκλο της Κόλασης συναντούν τ' αβάφτιστα μωρά και τους ενάρετους ειδωλολάτρες, που μόνη παιδωμή τους έχουν «ανέλπιδα να ζούνε μες στον πόθο».

Στον β΄ κύκλο κολάζονται οι φιλήδονοι, στροβιλιζόμενοι σε αιώνιο ανεμοσίφωνα. Στον γ΄ κύκλο, οι λαίμαργοι, που μουγκρίζουν κάτω από αιώνια «βροχή βαριά, καταραμένη, κρύα».

Στον δ΄ κύκλο, οι φιλάργυροι κι οι σπάταλοι, που κυλούν ουρλιάζοντας μεγάλα βάρη με τα στήθη τους.

Στον ε΄ κύκλο, οι μνησικάκοι, που βουτηγμένοι στη λάσπη δέρονονται και βγάνουν μανιασμένες κραυγές.

Περνούν έπειτα οι δυο προσκυνητές με τη βάρκα του δαίμονα Φλεγύα και φτάνουν στις κλειδωμένες μέσα πόρτες του Άδη, που τις φρουρούσαν ασκέρια αγριεμένοι δαιμόνοι. Αρνιούνται οι δαιμόνοι ν' ανοίξουν, και τότε κατεβαίνει ένας άγγελος, ανοίγει τις κλεισμένες πόρτες και μπαίνουν οι δυο ποιητές στο φοβερό κεντρικό κάστρο της Κόλασης.

Εκεί, στον στ΄ κύκλο, κολάζονται οι αιρεσιάρχες, κλεισμένοι μέσα σε πυρωμένους τάφους.

Ο ζ΄ κύκλος μοιράζεται σε τρεις λάκκους, όπου κολάζονται οι βίαιοι: βίαιοι ενάντια στους άλλους (βουτηγμένοι στο αίμα), βίαιοι ενάντια στους ίδιους τους απατούς τους (μεταμορφωμένοι σε δέντρα ή κυνηγημένοι από λιμασμένα σκυλιά) και τέλος βίαιοι ενάντια στο Θεό (δαρμένοι από πύρινη βροχή).

Οι δυο ποιητές καθαλικεύουν το Γηρούνη, φτερωτό δαιμόνιο, περνούν βαθύ βράθρο και φτάνουν στον ή κύκλο, όπου κολάζονται οι απατεώνες σε δέκα ξέχωρους βόθρους: οι αποπλανητές (μαστιγωμένοι απ' τους δαιμόνους), οι κόλακες (βουτηγμένοι μέσα σε βρόμες), οι σιμωνιακοί (βουτηγμένοι ανάποδα μέσα σε λάικους), οι μάγοι (με την όψη γυρισμένη πίσωπλατα), οι τοκογλύφοι (βουτηγμένοι σε χοχλακιστή πίσσα), οι υποκριτές (κουκουλωμένοι με μολυβένιες κάπες), οι κλέφτες (που μεταμορφώνονται σε φίδια), οι κακοί συμβουλάτοροι (φυλακισμένοι σε περιπλανώμενες φλόγες), οι αιρετικοί (σπαραγμένοι από τους δαιμόνους), οι κιβδηλοποιοί (ψωριασμένοι, σαπημένοι στις αρρώστιες).

Ο τρομερός γίγας Ανταίος σηκώνει τους δυο ποιητές και τους μεταφέρει στον θ' κύκλο. Απλώνεται τότε μπροστά τους παγωμένη λίμνη, όπου κολάζονται οι προδότες σε τέσσερες διαφορετικές λακούβες: όσοι πρόδωσαν συγγενείς (Καΐνα), όσοι πρόδωσαν την πατρίδα (Ανηγόρα), όσοι πρόδωσαν τους φίλους τους (Πτολεμαία), όσοι πρόδωσαν τους ευεργέτες τους (Ιουδαία).

Στον πάτο του Άδη, ακριβώς στο κέντρο της Γης όπου μαζώνονται όλα τα βάρη, βλέπουν τεράστιο γίγα ακίνητο, τον Εωσφόρο, που με τα τρία του στόματα και τα έξι χέρια τυραννάει το Βρούτο, τον Κάσσιο και τον Ιούδα.

Εδώ τελειώνει το ταξίδι τους στον Άδη. Από υπόγειο σκοτεινό μονοπάτι ο Βιργίλιος κι ο Δάντης ξεπροβαίνουν στην επιφάνεια της Γης, στο άλλο ημισφαίριο, στο νότιο, ακριβώς στους αντίποδες του σημείου απ' όπου ξεκίνησαν.